

OVER SOLIDARITEIT EN DE PERSOONLIJKE MOED VAN DAADWERKELIJK ONAFHANKELIJKE EN ONPARTIJDIGE RECHTERS

Tamara Trotman*

De onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter: holle frase of dagelijks richtsnoer? In deze bijdrage schrijft de voorzitter van Rechters voor Rechters waarom de Stichting zich inzet voor dappere rechters als de Venezolaanse María Lourdes Afiuni, de Servische Dragana Boljević en de Oekraïense Oleksandr Volkov.

Inleiding

Elke student zal bij de colleges Staatsrecht iets meekrijgen over Montesquieu, de scheiding der machten en tegen die achtergrond ook het belang van onafhankelijke rechtspraak. Tijdens je studie zijn dat wellicht mooie, maar toch wat abstract blijvende termen en woorden. Ik citeer uit (de meest recente druk van) mijn oude studieboek:

'De onafhankelijkheid van de rechter is een middel om het gezag van de "politieke" functie van de rechtspraak, het in stand houden van een samenhangende, algemene geldende en algemeen aanvaarde samenlevingsorde te verhogen. Zij is de tol die betaald wordt aan de idee, dat die orde een rechtsorde moet zijn en dat de rechter dus vrij moet zijn om in onpartijdigheid recht te doen. Dit vaststellen wat in concreto "rechtens" is zonder aanzien des persoons, betekent een taak en een opdracht waarvoor steeds weer opnieuw de ruimte moet worden bevochten.'¹

Die woorden zijn echter akelig concreet geworden voor de Venezolaanse María Lourdes Afiuni, de Servische Dragana Boljević en de Oekraïense Oleksandr Volkov. Dat zijn stuk voor stuk rechters voor wie Rechters voor Rechters zich inzet en op wie ik hieronder terug zal komen.

Stichting Rechters voor Rechters

De Stichting Rechters voor Rechters is in 1999 opgericht door Bert van Delden, voormalig president van de rechtbank Den Haag en oud-voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak. Aanleiding vormde zijn afscheid als voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR). Het zou naar

zijn idee goed zijn als Nederlandse rechters zich waar mogelijk zouden inzetten voor in moeilijkheden verkerende collega's in het buitenland. Van Delden was mede geïnspireerd geraakt door de succesvolle stichting Advocaten voor Advocaten, die zich sinds 1986 ervoor inzet dat advocaten hun beroep onafhankelijk en in vrijheid kunnen uitoefenen.

Doel van Rechters voor Rechters, zoals neergelegd in de statuten, is het verlenen van steun, hulp en bijstand, zowel materieel als niet-materieel, door rechters in Nederland aan rechters in het buitenland.

Rechters voor Rechters zet zich nog steeds in voor collega-rechters in het buitenland die in moeilijkheden zijn gekomen of dreigen te komen vanwege hun beroepsuitoefening.

Sinds een aantal jaar ben ik actief betrokken bij de Nederlandse Stichting Rechters voor Rechters. Op 24 september 2009 organiseerde de Haagse raadsheer Gerrit-Jan van Oven in samenspraak met Bert van Delden een bijeenkomst voor rechters die potentieel geïnteresseerd zouden zijn om de stichting nieuw leven in te blazen. Er bleek voldoende draagvlak te bestaan voor een 'doorstart'. In december 2009 is een nieuw bestuur

* Mr. T.B. Trotman is voorzitter van de stichting Rechters voor Rechters en senior rechter in de rechtbank Rotterdam en per 1 september 2014 raadsheer in het Gerechtshof Den Haag.

¹ D.J. Elzinga & E. de Lange, *Van der Pot. Handboek van het Nederlandse staatsrecht*, Deventer: Kluwer 2006, p. 805.

gevormd, waarvan ik deel uitmaakte, en sindsdien is de stichting in toenemende mate actief geworden. We wilden ons duidelijker op de kaart zetten en het ons steunende netwerk moest worden verbreed. Rechters voor Rechters zet zich nog steeds in voor collega-rechters in het buitenland die in moeilijkheden zijn gekomen of dreigen te komen vanwege hun beroepsuitoefening. Het kan hierbij met name gaan om (vermoedelijke) schending van de onafhankelijkheid van deze rechters in hun beroepsuitoefening; rechters die om bedenkelijke redenen zijn ontslagen, zijn gearresteerd en gevangengezet, onder druk worden gezet en worden bedreigd of zelfs vermoord. De ondersteuning is vooral immaterieel van aard en verloopt doorgaans als volgt.

De ingekomen informatie over de betrokken rechter wordt allereerst zo goed mogelijk geverifieerd. In nauw overleg met die rechter wordt dan bekeken hoe de stichting zijn/haar situatie kan helpen verbeteren. In sommige gevallen zal de stichting contact opnemen met de autoriteiten in het betreffende land of met nationale of Europese parlementaire organen. In andere gevallen zal afstemming dan wel samenwerking worden gezocht met andere instanties of organisaties zoals, de Mensenrechtenambassadeur, Nederlandse ambassades, organen van de Raad van Europa, Amnesty International, Consultative Council of European Judges (CCJE), Medel (Magistrats européens pour la démocratie et la liberté), de International Commission of Jurists (ICJ) of de Speciale Rapporteur bij de Verenigde Naties voor de Onafhankelijkheid van Rechters en Advocaten. Waar nuttig en nodig wordt de publiciteit gezocht.

De stichting heeft inmiddels rechters in verscheidene landen wereldwijd (onder andere Rusland, Georgië, Filippijnen, Venezuela, Servië, Slowakije, Swaziland, Bulgarije, Honduras, Turkije, Tunesië en Oekraïne) gesteund.² Ik licht er in deze bijdrage drie landen uit waarbij ik in het bijzonder betrokken ben en aan de hand waarvan de inzet van Rechters voor Rechters aardig kan worden geschetst.

Venezuela

Het nieuwe bestuur van Rechters voor Rechters heeft het eerste jaar gebruikt om de voor een stichting als de onze relevante personen en instituties te leren kennen. Een goed netwerk is immers onmisbaar, als je als kleine organisatie effectief wil zijn.

We zijn daarbij ook vaak opgetrokken met Advocaten voor Advocaten/Lawyers for Lawyers (L4L), een voor de hand liggende pendant. In juni 2010 mocht Rechters voor Rechters op uitnodiging van L4L een zogenaamd *side-event* mee organiseren tijdens de 14e sessie van de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties in Genève.

Het thema was *Attacks on Lawyers, Judges and Human Rights Defenders: The Urgent Need for Protective Measures*. Het is fascinerend om van dichtbij te kunnen zien hoe zo'n belangrijk orgaan van de Verenigde Naties werkt of soms juist niet werkt. Het is goed om daarbij steeds de bekende relativerende woorden van de Amerikaanse diplomaat Henry Cabot Lodge Jr. in het achterhoofd te houden: 'This organization is created to prevent you from going to hell. It isn't created to take you

to heaven.'¹ Over het algemeen zijn landen wel gevoelig voor uitspraken door VN-organen, *naming & shaming* is vaak een effectief middel. Maar door gesprekken met bezorgde VN-medewerkers tijdens het *side-event* werd duidelijk dat Venezuela zich volstrekt immuun betoonde voor internationale druk in de zaak van de Venezolaanse strafrechter María Lourdes Afiuni.³ De Stichting is zich kort daarna gaan inzetten voor haar zaak.

Afiuni werd gearresteerd nadat zij op 10 december 2009 besloot de voorlopige hechtenis van Eligio Cedeño te schorsen. Deze zakenman werd verdacht van witwaspraktijken en zat op dat moment al bijna 3 jaar in voorarrest. De maximaal toegestane periode volgens de Venezolaanse wet bedroeg 2 jaar. Rechter Afiuni sloeg bij haar beslissing ook acht op een beslissing van de VN Working group on Arbitrary Detention, waarin was uitgesproken dat zijn voortdurende detentie onrechtmatig was.⁴ Cedeño ontvluchtte nog die dag het land. Onmiddellijk sprak president Chávez publiekelijk zijn ongenoegen uit over Afiuni's beslissing en beschuldigde hij haar van corruptie: zij zou Cedeño hebben geholpen bij de vlucht, daarom zou zij wat hem betreft een gevangenisstraf van 30 jaar moeten krijgen.⁵

De beslissing van Afiuni was conform het Venezolaanse en het internationale recht. Toch zat zij vanaf 10 december 2009 tot in januari 2011 gedetineerd in een vrouwengevangenis onder erbarmelijke omstandigheden

De beslissing van Afiuni was conform het Venezolaanse en het internationale recht. Toch zat zij vanaf 10 december 2009 tot in januari 2011 gedetineerd in een vrouwengevangenis onder erbarmelijke omstandigheden. Zij was haar leven daar niet zeker, omdat een aantal medegevangenen eerder door haar veroordeeld was. Ze is bedreigd en er is geprobeerd brand te stichten bij haar cel. Zelfs toen bij haar kanker werd geconstateerd, werd haar aanvankelijk passende medische zorg onthouden. Uiteindelijk werd zij in januari 2011 opgenomen in een ziekenhuis, alwaar zij is geopereerd. Op 2 februari 2011 is haar detentie door de rechtbank omgezet in huisarrest.

Rechters voor Rechters heeft op verschillende manieren aandacht gevraagd voor deze zaak. Zo is er een aantal keren in de Tweede Kamer over de zaak gesproken⁶ en zijn er 'Stuur Afiuni een kaartje'-acties geweest op verschillende bijeenkomsten van rechters. Ook is op 22 december 2011 in samenwerking met de ICJ een Spaanstalig persbericht⁷ uitgebracht waarin zorgen worden geuit over de verlenging van de voorlopige hechtenis van de Venezolaanse rechter María Afiuni, zonder een daaraan voorafgaande hoorzitting, en over de condities van het huisarrest waar zij sinds februari 2011 onder stond. Gevraagd werd om een eerlijk proces en onvoorwaardelijke invrijheidstelling.

2 Zie onze website voor nadere informatie over onze activiteiten: www.rechtersvoorrechters.nl.

3 Zie de berichtgeving op de site van Rechters voor Rechters en voor een uitgebreid Engelstalig rapport (december 2013): www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/human_rights/aba_chr_trial_report_afiuни.authcheckdam.pdf en ook het eind april 2014 verschenen rapport van de International Bar association via: www.ibanet.org/Article/Detail.aspx?ArticleUId=cae3da1b-b3a4-4b0d-8b17-21e317b38327.

4 Opinion No. 10/2009, A/HRC/13/30/Add.1, p. 172 ev.

5 Inter-American Commission on Human Rights, Report on Democracy and Human Rights in Venezuela, d.d. 30 december 2009, p. 74, par 297.

6 Zie bijvoorbeeld *Aanhangsel Handelingen II 2009/10, 3004* (Kamervragen) en *Kamerstukken II 2010/11, 32500, V, 204* (brief van de minister van Buitenlandse Zaken aan de Voorzitter van de Tweede Kamer).

De zaak van María Afiuni heeft zowel in Venezuela als in de rest van de wereld steeds veel aandacht gekregen, van de VN, van verschillende mensenrechtenorganisaties en van de media. Dat was zeker ook het geval toen er in november 2012 een boek uitkwam van de Venezolaanse journalist Francisco Olivares (*Afiuni la presa del comandante*) gebaseerd op interviews met Afiuni, waarin voor het eerst naar buiten kwam dat zij in 2010 tijdens detentie was verkracht en vervolgens in de gevangenis een abortus heeft ondergaan.

Op 14 februari 2013 hebben verschillende Speciale Rapporteurs opnieuw aandacht gevraagd voor de zaak van Afiuni, waarbij aan de Venezolaanse autoriteiten onder andere is gevraagd om onderzoek te doen naar de verkrachting en tevens is verzocht om haar adequate compensatie te bieden. Margaret Sekaggya, de speciale rapporteur inzake mensenrechtenverdedigers, noemde de zaak 'an emblematic case of reprisal for having cooperated with one of the UN's human rights organs'.⁸

Sinds 14 juni 2013 is Afiuni in verband met haar gezondheidsproblemen voorwaardelijk in vrijheid gesteld onder de volgende schorsingsvoorwaarden: Afiuni mag het land niet verlaten, elke 14 dagen dient zij zich te melden bij de rechtbank, zij heeft een mediacontactverbod en bovendien mag zij geen gebruik maken van sociale media. Van met name die laatste voorwaarde heeft María Afiuni veel last, nu zij tijdens haar periode van huisarrest is uitgegroeid tot een actieve polemische twitteraar.

De advocaten van Afiuni hebben op 10 december 2013 (opnieuw) een verzoek ingediend bij de rechtbank om hun cliënte onvoorwaardelijk vrij te laten, nu zij stellen dat het langer laten voortduren van de beperkingen op haar bewegingsvrijheid onrechtmatig is. Rechters voor Rechters heeft hier op de Dag van de Mensenrechten door middel van een bericht op onze website en een *tweet* aandacht voor gevraagd.⁹ Het bericht is in Venezuela – al dan niet via vele *retweets* – opgepikt, zo wijdde bijvoorbeeld de nationale krant *El Universal* er diezelfde dag een stuk aan. Onze actie had een hoog symbolisch karakter. Het is immers belangrijk om in Venezuela te laten zien dat Afiuni en haar proces ook elders in de wereld niet worden vergeten.

Er heerst een sfeer van angst onder andere Venezolaanse rechters. Door de zaak van Afiuni weten zij wat er met hen kan gebeuren als zij beslissingen nemen die niet aansluiten bij de wensen van de politieke autoriteiten.

Dit strafproces heeft een volledig ontwrichtend effect op het leven van María Afiuni. De procedure ligt de facto sinds 23 oktober 2013 stil; het proces is toen nietig verklaard maar er is nog geen nieuwe zittingsdatum bekend. Gelet op de huidige geweldadige politieke crisis in Venezuela is het de vraag of en wanneer het proces zal worden voortgezet.

Ondertussen heerst er een sfeer van angst onder andere Venezolaanse rechters. Door de zaak van Afiuni weten zij immers wat er met hen kan gebeuren als zij beslissingen nemen die niet aansluiten bij de wensen van de politieke autoriteiten.

De *rule of law* is op dit moment in Venezuela ver te zoeken. Aan ons mede de taak om de internationale schijnwerpers daarop gericht te houden.

Servië

Ik neem u mee naar een andere zaak, dichter bij huis. In december 2009 werden in Servië met één besluit maar liefst 837 rechters ontslagen. Sinds begin 2010 volgt Rechters voor Rechters de ontwikkelingen met betrekking tot het grootschalige ontslag van deze Servische rechters op de voet. Wij hebben daarbij met name ingezoomd op de positie van de ontslagen

Dragana Boljević, voorzitter van de Servische rechtersvereniging (JAS)¹⁰ en boegbeeld van de strijd van de Servische rechters voor een daadwerkelijke onafhankelijke rechterlijke macht zonder inmenging van de uitvoerende macht. We hebben verschillende malen werkbezoeken gebracht aan Servië, het – aan alle kanten rammelende – disciplinaire proces van Boljević bijgewoond en (inter)nationaal vooral samen met Medel¹¹ aandacht gevraagd voor de situatie van de ontslagen Servische rechters.

Gelet op de Europese aspiraties van Servië had en heeft dit land er een duidelijk belang bij dat de EU-organen zich niet al te kritisch behoeven uit te spreken over de hervormingen in de rechterlijke macht

Gelet op de Europese aspiraties van Servië¹² had en heeft dit land er in ieder geval een duidelijk belang bij dat de EU-organen zich niet al te kritisch behoeven uit te spreken over de hervormingen in de rechterlijke macht. Een klassieke *carrot and stick*-situatie dus. Onze stichting heeft daarom ook veelvuldig contact gehad met de Europese Commissie en met name met het bureau van Europees Commissaris van Uitbreiding (Enlargement) Štefan Füle. De spanning tussen enerzijds de politieke wil tot uitbreiding van de EU en anderzijds het daadwerkelijk toetsen of Servië voldoet aan de eisen van de EU op het gebied van onderhandelingshoofdstuk 23 (rechterlijke macht en fundamentele rechten) kleurt daarbij steeds de discussies.¹³

Op 29 juni 2012 heeft Rechters voor Rechters in Belgrado van JAS een oorkonde uitgereikt gekregen nu de Stichting zich bijzonder verdienstelijk had gemaakt voor de *rule of law* in Servië en de ondersteuning van de JAS.

Een mooie erkenning van onze activiteiten, maar wij waren natuurlijk pas echt verheugd toen het ontslag van rechter Dragana Boljević (en dat van honderden andere rechters) op 23 oktober 2012

7 www.rechtersvoorrechters.nl/media/venezuela/Statement_RR_ICJ_Afiuni_22122011_ESP.pdf.

8 www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=44141.

9 www.rechtersvoorrechters.nl/10-december-een-dag-om-stil-te-staan-bij-collega-maria-afiuni-uit-venezuela.

10 Zie voor hun site: www.sudije.rs.

11 Zie voor hun site: www.medelnet.eu.

12 In december 2009 heeft Servië gevraagd EU-lid te mogen worden en sinds 1 maart 2012 is Servië kandidaat-lidstaat.

13 Zie ook het verslag van het Tweede Kamerdebat van 15 december 2011 over de Goedkeuring stabilisatie- en associatieovereenkomst met Servië waarin onze Stichting een aantal malen expliciet is genoemd (*Handelingen II 2011/12*, 37-6).

werd teruggedraaid door het Servische Constitutionele Hof. In een uitgebreid gemotiveerde beslissing (die in alle zaken gelijklopend is) wordt overwogen waarom de beslissingen van de High Judicial Council (HJC), waarbij het ontslag van die rechters werd bevestigd, op procedureel volstrekt ondeugdelijke wijze tot stand zijn gekomen en daarom moeten worden vernietigd.

Het is belangrijk dat de Servische rechterlijke macht zelf dit signaal heeft afgegeven en dat het niet eerst tot een procedure in Straatsburg heeft moeten komen voordat de in 2009 genomen willekeurige ontslagbeslissingen konden worden teruggedraaid.

De feitelijke implementatie van de beslissingen van het Constitutionele Hof is tot nog toe niet eenvoudig gebleken. Zo moest er bijvoorbeeld op een heel basaal niveau worden gezocht naar voldoende werkplekken voor alle herintredende rechters. Met het uitsluitend teruggedraaien van het ontslag heb je nog geen onafhankelijke rechterlijke macht gecreëerd, zo stelt de Europese Commissie dat:

'Looking ahead, Serbia will have to pay particular attention to strengthening the independence of key institutions and notably the judiciary. The constitutional and legislative framework still leaves room for undue political influence, especially when it comes to the role of parliament in judicial appointments and dismissals. (...) The effective implementation of the strategies and action plans in the fields of judiciary and anti-corruption will test Serbia's preparedness and willingness to move forward.'¹⁴

Op 21 januari 2014 vond de eerste intergouvernementele conferentie plaats in het kader van de toetredingsonderhandelingen tussen Servië en de EU. Het streven is dat Servië in 2020 tot de EU kan toetreden. Eén van de belangrijke voorwaarden voor het Servische lidmaatschap is de realisatie van een volledig onafhankelijke positie van de rechterlijke macht.

Het is pijnlijk om de snoeiharde conclusie te lezen in het onlangs uitgebrachte rapport van de Servische Anti-corruption Council over de hervormingen in de rechterlijke macht

Het is dan pijnlijk om de snoeiharde conclusie te lezen in het onlangs uitgebrachte rapport van de Servische Anti-corruption Council over de hervormingen in de rechterlijke macht:

'The situation regarding the independence of the judiciary has not improved during the past two years. On the contrary, the situation has deteriorated, as greater interference by the executive power with the work of judicial institutions has been observed.'¹⁵

Dit rapport is ongetwijfeld een steun in de rug voor de leden van de kritische Servische rechtersvereniging JAS. De druk en invloed van de uitvoerende op de rechterlijke macht is er namelijk niet alleen op institutioneel niveau. Er is ook sprake van een toenemende druk – al dan niet georkestreerd vanuit

de media – vanuit de politiek en via de door de politiek benoemde gerechtspresidenten op individuele rechters in lopende zaken. Zo blijkt ook uit de brief die de Servische rechtersvereniging in maart 2014 aan de HJC stuurde met daarin het klemmende verzoek om daadwerkelijk tegen deze misstanden op te treden.¹⁶

Er is dus nog een lange weg te gaan. Rechters voor Rechters zal waar mogelijk hulp en steun bieden.

Het EHRM heeft in niet mis te verstane bewoordingen bepaald dat Oekraïne maatregelen moet treffen om de ontslagen rechter, Oleksandr Volkov, van het Hooggerechtshof zo snel mogelijk weer te benoemen tot rechter in dit hof

Oekraïne

Ten slotte sta ik graag stil bij de situatie van de rechterlijke macht in Oekraïne, een land dat op het moment van het schrijven van deze bijdrage gezien de volatiele politieke situatie al maandenlang in het brandpunt van media-aandacht staat.

Op 9 januari 2013, definitief geworden op 27 mei 2013, heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in een zogenaamde *pilot judgment* (conform Rule 61 van de Rules of Court) in niet mis te verstane bewoordingen bepaald dat Oekraïne maatregelen moet treffen om de ontslagen rechter, Oleksandr Volkov, van het Hooggerechtshof zo snel mogelijk weer te benoemen tot rechter in dit hof.¹⁷ Ik citeer uit de persverklaring:¹⁸

'The Court noted that Mr Volkov's case disclosed serious systemic problems as regards the functioning of the Ukrainian judiciary, in particular as regards the separation of powers. Consequently it recommended that Ukraine urgently restructured the institutional basis of its legal system in order to reform the organisation of judicial discipline in the country.

Turning to individual measures, the Court did not consider the reopening of the domestic proceedings to be an appropriate form of redress for the violations of Mr Volkov's rights, as there were no grounds to assume that his case would be retried in accordance with Article 6 of the Convention in the near future. Given the very exceptional circumstances of the case, the Court held that Ukraine was to reinstate Mr Volkov in the post of Supreme Court judge at the earliest possible date.'

Oekraïne heeft tot op heden echter geen concrete stappen gezet om het oordeel van het EHRM uit te voeren. Rechters voor Rechters is benaderd door de advocaat van Volkov, professor Philip Leach, verbonden aan het Engelse European Human Rights Advocacy Centre (EHRAC) om zich in te zetten voor de zaak van zijn cliënt. Onze stichting heeft vervolgens in een brief van 29 augustus 2013 aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa (verantwoordelijk voor het toezicht op de tenuitvoerlegging van Straatsburgse arresten)

14 Brussels, 16.10.2013, COM (2013) 700 final als toelichting bij het Serbia 2013 Progress Report Brussels, 16.10.2013, SWD (2013) 412 final.

15 Anti-corruption Council, Report on Judicial reform d.d. 17 april 2014, www.antikorupcija-savet.gov.rs/en-GB/reports/cid1028-2486/report-on-judicial-reform.

16 Zie www.sudije.rs/en/actuals/news/judges-association-of-serbia-address-to-the-president-of-high-judicial-council.

17 <http://hudoc.echr.coe.int/en/RvdW2013/1383>.

18 <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng-press/pages/search.aspx?i=003-4215075-5004171>.

19 www.rechtersvoorrechters.nl/ontslagen-oekraïense-rechter-volkov-zo-spoedig-mogelijk-terug-in-functie.

aandacht voor de zaak van Volkov gevraagd.¹⁹ Het Comité heeft tot nog toe tijdens elke vergadering bij de Oekraïense autoriteiten aangedrongen op tenuitvoerlegging van het Straatsburgse arrest en er op gewezen dat Oekraïne onvoorwaardelijk verplicht is te regelen dat Volkov weer wordt benoemd als rechter van het Hooggerechtshof. Tot op heden zonder resultaat. Het is te hopen dat de Oekraïne in de nieuwe politieke constellatie deze uitspraken van het Comité niet slechts als kennisgeving naast zich neerlegt.

Rechters voor Rechters heeft recent ook op een andere manier aandacht gevraagd voor de situatie van rechters in de Oekraïne. Per 1 januari 2014 is de nieuwe initiële opleiding voor rechters gestart, georganiseerd door de SSR (Studiecentrum Rechtspleging, het Nederlandse opleidingsinstituut voor de rechterlijke macht). Aan Rechters voor Rechters is gevraagd om in het kader van het leer/werkthema 'Magistratelijkheid, professionalisering en beleid' invulling te geven aan een dagdeel.

Dit omdat – aldus de verantwoordelijke SSR-werkgroep – rechters en dus ook aanstaande rechters zich er enerzijds van bewust moeten zijn dat wat in Nederland als 'gewoon' wordt gezien, in wezen een verworvenheid is die rechters zeker niet in alle landen hebben. Maar anderzijds ook omdat in Nederland die vanzelfsprekendheid bewaakt moet worden, aangezien allerlei externe (ook politieke) invloeden deze verworvenheden ter discussie kunnen stellen. Als uitgangspunt voor dit opleidingsonderdeel is ons boekje *Matters of Principle*²⁰ gekozen, waarin de belangrijkste internationale, Europese en Nederlandse rechtscodes zijn opgenomen.

Beide ex-rechters weigerden indertijd toe te geven aan politieke druk en zijn steeds blijven staan voor hun idealen, ook toen zij begrepen dat dit zou betekenen dat zij zouden worden ontslagen

Op 26 maart 2014 hebben twee op uitnodiging van Rechters voor Rechters naar Nederland gereisde Oekraïense (ontslagen) rechters hun verhaal en ervaringen gedeeld met de eerste lichter RIO's (rechters in opleiding) nieuwe stijl. Het betrof de eerdergenoemde Oleksandr Volkov en zijn collega Oleg Bachun (wiens zaak nog aanhangig is in Straatsburg in afwachting van de tenuitvoerlegging van het arrest in de zaak van Volkov). Datgene waar de rechtscodes voor staan, is op deze manier daadwerkelijk tot leven gekomen.

Later die dag was er ook een door onze Stichting georganiseerde bijeenkomst in Amsterdam onder de titel 'Onafhankelijkheid geen vanzelfsprekendheid ~ Rechters in nood'²¹ Volkov en Bachun hebben ook daar hun indrukwekkende verhaal verteld. Beide ex-rechters weigerden indertijd toe te geven aan politieke druk en zijn steeds blijven staan voor hun idealen, ook toen zij begrepen dat dit zou betekenen dat zij zouden worden ontslagen. Zij blijven onvermoeibaar strijden voor een rechtsstaat in Oekraïne met een daadwerkelijk onafhankelijke rechterlijke macht zonder corruptie en hopen op een dag weer als rechter aan de slag te kunnen gaan. Die houding dwingt respect af en inspireert tegelijkertijd tot reflectie op wat het betekent om een onafhankelijke en onpartijdige rechter te zijn.

Een onafhankelijke rechterlijke macht in een land kan alleen bestaan bij de gratie van individuele rechters die de durf en persoonlijke moed hebben om ook in zware tijden een rechte rug te houden

Uitleiding

In de Vlaamse Gids voor Magistraten²² staat in het hoofdstuk 'Terughoudendheid en discretie' onder het kopje 'Verdediging van de democratische rechtsstaat' prachtig vermeld:

Wanneer de democratie en de fundamentele vrijheden in gevaar zijn, wijkt de terughoudendheid van de magistratuur voor het recht van verontwaardiging.

En zo is het maar net. Een onafhankelijke rechterlijke macht in een land kan alleen bestaan bij de gratie van individuele rechters die de durf en persoonlijke moed hebben om ook in zware tijden een rechte rug te houden en – zie het citaat waarmee dit stuk begon – de ruimte te bevechten om in onpartijdigheid recht te doen zonder aanzien des persoons. En dat is voor deze rechters dan geen holle frase maar een dagelijks richtsnoer. Dit zijn mensen die op de momenten dat het erop aankomt, daadwerkelijk bereid zijn om de consequenties te aanvaarden die horen bij een integere invulling van het rechtersambt. Als de lezer zich dat aan het eind van deze bijdrage realiseert, dan ben ik in mijn opzet geslaagd. Voor die rechters wil Rechters voor Rechters waar mogelijk opkomen. Het minste wat Nederlandse rechters voor deze buitenlandse collega-rechters kunnen doen, is het betuigen van solidariteit in woord en daad opdat zij zich gesteund voelen.

²⁰ www.rechtersvoorrechters.nl/matters-of-principle.

²¹ Een verslag van deze interessante middag is na te lezen op onze website: www.rechtersvoorrechters.nl/ontslagen-rechters-uit-oekraïne-vertellen-indrukwekkend-verhaal en zie ook het interview met hen in *Trouw* d.d. 3 april 2014 onder de titel 'Elke partij probeerde de rechters in haar zak te steken'.

²² www.csj.be/nl/inhoud/gids-voor-magistraten, p. 12.